

Kyrkogrimen.

Hinneryds gamla kyrka som revs, när den nya byggdes, var mycket gammal. Den var tillbyggd en gång. Den var så gammal, att timmerkarlarna ej känt till de romerska siffrorna för sparrar o.dl. timmerverk märkt med bara streck. Min far, som ännu lever och är 87 år var med om att riva den. Han sa' att murarna var lika dana som på ett slott.

Min mor som var född 1851 och var 79 år när hon dog talade om, att när Hinneryds första kyrka byggdes skulle en hind (vi kalla det nu hjort) ha blivit inmurad levande i kyrkan. Det var för att Guds ord skulle spridas åt alla håll med hindens hastighet.

Kyrkogrimen visade sig som djur.

Hon var så mörkrädd som flicka och sprang då alltid förbi kyrkan, men far brukade säga, att mörkrädda skall ni inte vara, men mor hade någon sorts övertro.

(Vidare efter H.C. 13 frågelista).

2. Kyrkegrim är den enda benämning jag har hört.

9. Har aldrig hört något om den förste som begravdes på en kyrkogård.

10. Helhästen - vad är det för något? Den har jag aldrig hört talas om.

avsk. frut?

11. Kyrktuppen - ingenting bekant. (Å Hinneryds kyrka finns ingen tupp!)

12. Ej bekant.

14. Nej.

16. "

17. "

18-19. När det var otur med kreaturen var här en gång, när mor levde, en klok gubbe, kallad Risa-Johánsson, och grävde ner något i ladugården, men han var ensam då, så jag vet ej vad det var eller hur han gjorde. Risa-Johánsson var en sådan klok gubbe, som gick omkring och "årlätte". Han bodde i Risen, Skinnersböke. En gång höll han på att ta livet av min gamla mor, hon hade "åderbråk", och det skulle han kurerat och det hade väl gått an med åderlåtning, men det var synd att hon skulle sitta och hålla benet i varmt vatten, för hon svimmade. Sen ble vi så galna på Risa-Johánsson.

Har ej hört talas om inborrning av ormar.

21. Vet ej något om namn på grim mera än att man säger, att en person är "grimmed" eller grimled när man är smutsig i ansiktet, och "Grimla" namn på kor.

Namn på kor.

"Grimla" - "grimled" - kallas en röd ko, som har

flera ljusa tecken i huvudet (pannan).

"Hjälmed", "Hjälmiga", (stavas av berättaren "Gälmig") och "Hjälma" kallas kor, som i huvudet äro vita ända ned på nosen och omkring ögonen.

"Stjärna" -de, som ha ett ljust tecken i pannan.

"Broka" - de, som ha några ljusa tecken här och där över kroppen.

"Bälta" - de, som ha ett vitt bälte bakom bogarna.

"Draga" - de, som ha samma tecken som "Bälta" . -

"Draga" av "dräng" = lång väggbonad.

"Blomma" - de, som ha mindre, vita plättar på kroppen.

"Lilja" - de, som kallades Lilja var förfärligt fina, fina som en lilja.

"Rosa" - de, som voro helt röda.

(I annat sammanhang omtalade berättaren en ko som hette "Rana".)

Nu för tiden är det inte så noga med namnen åt korna, men förr var man noga med att giva dem namn, som överensstämde med utseendet. - Ovan omtalade namn och tecken hänföra sig alla till röda kor av "gamla rasen" - den som hade hornen något inåtböjda.

Offerkast på vägen mellan Fagraböke och Vänneböke.
Se Larsson.

Bruabron, en brud hade slagit huvudet i isen.

"Gåvobok" företeddes. Typ Jesu - hjärta. Tr. Mark-
qvardt Jönköping 1797. - Sliten utan inskrift. Den har va-
rit min mormors fars, Nils Flaggs, dotters gåvobok.

De gamla hade psalmboken i hand både morgon och kväll.
En faster till Edlas mor hade en Karl XII:s bibel, som var
tryckt i röd stil på grund av att kriget var olikdligt. En
syster till Edla hade tagit den med till Amerika.

Min mormors far hette Nils Flagg. Han var soldat så
länge Karl XIII regerade. Han hade varit med i fransk-tyska
kriget i Tyskland. Emellanåt kom han hem. När Karl XIII dog,
utmönstrades han för han var för liten. Han var mycket li-
ten till växten, och deträddade honom en gång. Det kom en
kula och så föll en vid hans sida och så en vid andra si-
dan och så en framför honom och en bakom honom och han var
alldeles överstänkt av blod, men kulan tog inte honom, för
han var så liten. Så skulle Flagg uträtta något, och så sa
officeren: Flagg torka blodet av ansiktet. När soldaten
dog på sitt torp var det inte så gott för de efterlevande,
och därför sa man:

ACC. N:R M. 11862:5

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"När (soldaten) han är på båren,
är kvinnan på gåren."

Maran.

Tron på maran lever ännu allmänt bland folk.

Om hästen blivit marriden, satte man markors över stalldörren; var han marriden ute i hagen, skulle det sättas utanför, och var han marriden i stallet skulle det sättas innanför. Markorset gjordes av "kurror" på marbjörkar. Dessa björkar fick man eljest inte hugga ned.

När man satte upp markorset, skulle man liksom säga åt maran:

"Du har ridit min häst, när han stod i stall och när han gick i hagen". - Sen var marans makt bruten.

Att maran rider människorna tror man beror på att de sovo i bänkar nära kakelugnskroken. Man skulle inte sätta sig i kakelugnsbänken, för där var marans plats, där hon uppehöll sig.

På ett ställe där de hade skräddare i huset, var där en tös, som satt i kakelugnskroken och rätt som det var sa' hon:

"Huhu, långt och lett till
Knäred."

När skräddarna hörde det, trodde de att hon reds av maran, och att hon skulle transportera maran ända till Knäred.

Första gången jag hörde någon vara rädd för maran var när jag i min ungdom liksom många härifrån var "betetös" i Skåne. Vi hade usla bostäder och behandlades mera som få än folk. Det huset som vi skulle ligga i hade stora springor mellan väggplankorna, och första natten vi skulle lägga oss sa' min kamrat till mig: Är du inte rädd för maran? Det är jag. Jag vill ligga innerst.

(Annan version:) - "Är du inte rädd?" -

- "Nej, varför det?" -

- "Jo, för maran!" -

- "Ja, då kan du få ligga innerst!"

Första gången en ko hade kalvat, skulle den drivas över stål, det har jag själv sett. Det var för att skydda mot mjölkaharen.

Vid kyrktagning skulle kvinnorna ligga på pall vid altaret. Var det en kvinna som fått gossebarn hade hon företräde framför en kvinna som fått flickebarn, om hon också var aldrig så fattig och den andra var förmögen. Den som fått gossebarn skulle ligga till höger på den högsta pallen.

Det är inte helt borttaget, att de kyrktages, men nu sker det vid altaret, förr var det vid trappan.

"Skrika i skogen" (Jmf. Larsson).

Innan kreaturen på våren släpptes på bete, skulle man "skrika i skogen" för att skrämman vargarna. Alla i byalaget gick man ur huse och förde ett förfärligt oväsen. Samtidigt tände man eldar på de högstapunkterna. Allt för att skrämman bort vargen från trakten, där kreaturen skulle gå.

"Onda bettet" - fick man av en liten mask - något namn på den visste berättaren ej (insattes vid kyrkogrimen).

"Ammeko" - kallas en "stor rälåg" insekt "med riktigt näbb" och vingar. Men mårne den kan flyga. Larverna - de kallades "ammor" - äro stora ljusgröna och har liksom en massa fötter under kroppen, lika två spenrader. Min man hittade häromdagen en sån där "ammeko" i jorden och visade oss. (Syrsa ?) "Ammorna" bli ludna på hösten (?). Ser ut som de hade tusentals ögon. Tron, är att den är farlig för fruntimmer vid vissa tillfällen, då detockså är farligt för fem att tvätta i vatten, där Näcken finns. Särskilt förr i tiden var det farligt för dem att ställa sig över en sådan "ammeko", för då uppstod det bleksot (?). De använde ju inte underkläder som nu - och man trodde att ammekon kröp upp

doskr.?

ACC. N:R M. 11862: 8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

på dem. (Bör frågas: om det var ammorna eller ammekon, som var farlig att ställa sig över). "Ammeko" användes också som skällsord till kvinnor.

"Vila äring". Det odlades mest korn förr i tiden, och den skars med skära. Det var allmänt bruk, att när man skurit första neken, skulle den som skurit sätta sig med bara gumpen på stubben på den plätt där man skurit och sa' en ramsa: "Här vilar jag äring!" Gjorde man det, så skulle man slippa möta glosoen. Mötte någon den så skulle han sätta benen i kors, så att hon inte sprang mellan dem och klyvde människan. - Jag frågade: - Ja, men detta att "vila äring" var väl ändå bara skämt ibland ungdomen? Svar: Nej, visst inte. De som skuro kornet var i allmänhet gamla människor, gubbar och gummor. Och det var dom som skulle sätta gumpen mot marken. De unga brukade binda. Men nu för tiden förekommer det som skämt bland de unga vid skörden. De liksom para ihop sig, en pojke och en flicka, och då kan de på skämt säga: "Ska vi vila äring". Och så sätta de sig och vila på en ren. Jag frågade: var det meningen, att det skulle medföra tur med skörden? - Svar: Nej, det var det inte. Det gjorde de med julakakan, den kallades såkakan som vid första plöjningen gavs till dragarna (oxar och kor) och till

avsk. 7

han som körde, han fick också en bit av kakan. I min barn-
dom fanns det endast tre hästar i Hinneryd.

Den första neken.

När man gjorde den första neken, skulle den bindas utan a
att den fick beröra marken. Man fick ej "taga Gäfs" (gävs =
de strå av vilka bandet gjordes) från marken ? utan av
handmål, som var särskilt skuret. När neken var färdig,
skulle man taga tre strå av den och vika på ett visst sätt.
Jag tror det var såsom ett timglas, men kommer ej riktigt
ihåg det, och dessa tre strån skulle sedan stickas in i ne-
ken, därvid man skulle säga:

"Här sätter jag all min ryggvärk för denna skören
(skörden)!" Först därefter satte man ner neken på marken.
Gjorde man så fick man ej ont i ryggen, när man gick och
skar.

Bandet skars särskilt först, och ej på vanligt vis
taget av strå (ta gävs) på marken. Därefter lades det på
? ? ? marken. Därefter skars till neken. Därefter bands neken.
Därefter togs stråna till figuren - därefter ställdes ne-
ken upp - man fick ej lägga den. ???

Tröskning.

Plejeltröskning går alltid bättre och lättare, när

ACC. N:R M.11862:10.

10.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

det är god klang i golvet. De som tröska tycka ej om dov ton i loggolvet. I berättarens nya loge är golvet av cement med plank ovanpå. Någonting, som grävts ner under loggolvet hade hon aldrig hört talas om. - "Jag vill inte gå dit och "plejla" för den logen är så döv", brukade de säga.

Resegille.

När berättaren haft resegille på den nya logan för något år sedan, kom goda vänner med ärekransar. Förning i gamla dagar bestod av gröt och sötost, och det skulle serveras på tennfat.

Nybygge 1859 (troligen, i varje fall mellan 1850-1860).

När min morfar, som hette Johannes Nilsson och var född 1809, byggde Hinse Hulugård (?), det var en gård med högstuga, då lades rygg- och sidås, och de skulle läggas i gavlarna vid resningen, och därefter hölls resegille. Resegillet var en lördagskväll i början av maj månad och där var många. En av byggkarlarna, som satt på åsen råkade då tappa sin handyxa ned mellan golvbolstret, där det var ^{tyllning av} stenar. Då såg han, att det sken gnistor, och då så' han: "De va' synn om Johannes Nilsson, att han inte ska få behålla sina hus." På måndagen brände också gården ner.

ACC. N:R M. 11862 : 11.

//
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J.N. var Hinneryds störste man (till kroppsstorleken) och skolemästare och mycket ansedd.

På den tiden brukades mycket brännvin och min morfars mor, som bodde hos honom var begiven på brännvin. Hon skulle söka rätt på var morfar hade sitt brännvin för att ta av det, och hon lyste sig med en tjärsticka, men med den tände hon (våd)eld på en hop näver, som morfar samlat för husets tak skulle täckas med näver ... (se Larsson.)